

ՇԱՀԻԿ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

(616) ԺԸ. ՏԱՐԻ—ԹԻԻ 32

13 ԱՊՐԻԼ 1906

ՃԻՒՂ ՄԸ ԱՐՈՒԵՍՏԱՆՈՑԷՆ

ԳԱԼԻ պակաս մը, ու հանգերձաշինութեան ճիւղին ունեցած կարեւորութիւնը Արուեստանոցին մէջ, որ եթէ աչքէ վրիպած է ցարդ, պատճառն այն է որ աւելորդ չունի արանց գործակցութեան հետ, կամ չի շօշափեր անոնց հասկացողութիւնը. եթէ ո'չ, օրաթերթերը արդէն քանիցս պայմանադրականացուցած պիտի ըլլային զայն, անգաղար կրկնելով, ինչպէս ուրիշ խնդիրներ: Միւս կողմէ, արդէն, այդ ճիւղը ա'յնքան սննչան, ոչ միայն քննադատութեան, այլ եւ խօսակցութեան նիւթ չէ մատակարարած, նոյն խօսքն անանկան շրջանակներու մէջ, որ կրնար տիրող ոգին ըլլալ, իր մատուցած ծառայութեամբ, ինչպէս է ասեղնագործութեան ճիւղը, զոր միասին կը վարեն հաստատութեան երեք վարչուհիները, գընահատելի արդիւնաւորութեամբ:

Հազարաւոր հայ ընտանիքներ, իրենց ճաշակին յազուրդ տալու համար, մինչեւ այսօր, իրենց չափերը կու տան Շրիկէլին, Բալլիւլուսիին, Պէկէլին, Էն. համեմատական ստուար ծախքերով դուրս ելլելով անկէ: Մինչդեռ Արուեստանոցը կրնայ իրեն դարձնել այդ աչքերը, եւ շահիլ հասարակութեան բարոյական գնահատութեան հետ նիւթականն ալ: Արուեստանոցին համար արդիւնա-

ւոր չըջան մը եղաւ, ըսած էինք արդէն, ներկայ երեք չորս տա-
րէններուն համար, անշուշտ ակնարկելու զգուշութիւնով միմիայն ճերմակ
կարի և ասեղնադարձութեան ճիւղին, որ առանձին կը վարուի.
մինչ այդ չըջանին մէջ հանդերձաշինութեան ճիւղը մէկ քանի կա-
րող ճանչցուած կարուհիներ փոխեց, առանց լաղղատական առա-
ւելութեան մը, և միշտ քնացնելով հասարակութեան ուշադրու-
թիւնը իրեն դոյութեան վրայ:

Ապահովաբար չենք կրնար ըսել որ օգտուող փողովուրդ մը
չենք, քանի որ աչքի առջև ունինք անոր ասընթերակից միւս
բաժանումը որ այնքան խանդով դրկուած է մեր բարձր և բա-
րեկեցիկ դասակարգէն միանգամայն:

Տակաւին մէկ քանի տարիներ առաջ, երբ ներկայ ծաղկեալ
վիճակը չէր ներկայացներ այդ հաստատութիւնը, հարուստներու
օժիւտները կը պատրաստուէին սեօռերու վարժարաններու մէջ, կամ
յատկապէս Եւրոպայէն կը բերուէին աճադին ծախքերով, մինչ հի-
մայ այդ հոսանքը կեդրոնացած է լոկ Բերայի Արուստանոցին
մէջ դիւրամատչելի պայմաններով, չնորհիւ Թաղ. Խորհրդոյ բարի
կամեցողութիւններուն, և վարչութիւններուն ջանադիր աշխատու-
թեանց: Ինչո՞ւ ուրեմն նոյն վիճակին մէջ չգնել հանդերձաշինու-
թեան պէս մեծ կարեւորութիւն ունեցող ճիւղ մըն ալ, և մասնա-
ւոր գործատեղի մը չունենալ հոն, ուր դիմողը կատարելապէս դո՛ւ
պատճառ մը չունենայ մտաբերելու Շմիթն ու Պէկէն: Հարցում
մը, որ ոչ մէկ կերպով իր արդարացումը ունի: Եթէ ճաշակը ա-
ռարկուի, օտարներու մենաշնորհը չէ այդ անպատճառ, և հեղի-
նակաւոր կարուհի մը, մօտէնքերու լաւագոյնը ընտրելով՝ կը հե-
տեւի նորաձեւութեանց քրտնիկներու. և ըստ այնմ ի դարձ կը դնէ
անհրաժեշտը. եթէ ձեւը՝ մէջ բերուի, չեմ կարծեր որ մեր հա-
մայնքին մէջ չունենանք այնպիսիներ՝ որոնք չկարենան գոհացում
տալ մեր համայնքին նախատիրութեանց կամ ճաշակին: Եւ այս
կարողութիւնը ունեցողներ՝ նոյն խի մեր ընտրեալ դասակարգէն,
որոնց եթէ պղտիկ դիմում մը ըլլայ, չեն խուսափիր օգտակար ը-
լալու ատիթէ մը, անշուշտ անձնութեամբ:

«Այս զգեստս Արուստանոցը կարել տուի» մը նուազ հմայք
չունենար քան «Մատամ Էֆիմիին»ը. այլ ընդհակառակը, աւելի
ցայտուն նիւթ մեր համայնապիւրութեան՝ կրկնապէս իր օգուտները
կ'ընծայէ ոչ միայն ազգին՝ որ կը պատուուի, այլ նաեւ աղքատիկ
կարուհիներու՝ որոնք ամէն առտու միջնազգին ցերեկուան ճաշի-
նին պարունակող պղտիկ թուղթէ ծրար մը ձեռքերնին, կը դիմեն
այս կամ այն արքիւիւհէն, հոն օրն ի բուն օտար արուստակիցներու
նախատախան ծաղրանքներուն, անխմտ խնդուքներուն, և վար-

պեաներու խտրական աչառութեանց ողորմուկ առարկաները դառնալու, աչքի առջեւ չունենալով դեռ կարելի կարդ մը տնհաճոյ իրողութիւնները, որոնց դո՛ւ կերթան շատ անդամ համեստ հայուհիներ:

Սոսկ այս տեսակէտով իսկ, փրկարար դեր մը կրնայ կատարել Արուեստանոցի հանդերձաշինութեան ճիւղը, իր մասնաւոր գործատեղիով և գոհացում տալ հայ կիներու ճաշակին:

Այս աջնպիսի ճիւղ մըն է, որ ասեղնագործութեան պահանջած բծախնդրութիւնը չունի, և եթէ մէկ կողմէն պղտիկ զանցառութիւն մը կը խաթարէ զգեստը, միւս կողմէ ճարպիկ ձեռքի հարուած մը գիտէ տեղը բերել զայն. ահա թէ ի՞նչու համար մեր աղջիկները աւելի հակում ունին մօտիւսք ըլլալու քան պոսոհօզ և թէ ի՞նչպէս նմանօրինակ արջիկ մը իր աշխատողները կրնայ ունենալ աւելի՞ քան երբեք չէ ունեցած ասեղնագործութեան ճիւղը: Եւ երբ այս խիստ կարեւոր պէտքը չզլացուի մեր հանրութեան, որուն օգնելը փոխատուութիւն մըն է, փոխադարձի օրէնքով, այն ատեն թերեւս սկսինք մտաբերել ուրիշ աւելի փափուկ ճիւղեր ալ, որոնց մէջ գլխաւոր տեղը կը գրաւէ գլխարկաշինութիւնը: Բայց աս՝ շատ ուշ դեռ:

Առ այժմ, հանդերձարա՛նը ունենանք:

ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ՄԱՌԻ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՆՈՐ ԿԱՆՈՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՏԻԺԻ ԵՒ ՎԱՐՁԱՏՐՈՒԹԵԱՆ ՏԵՂ ՍԷՐ

Որքան կարելի է դատել Իզմիրի Ուսումն. Խորհուրդին վերջերս յօրինած դպրոցական կանոնագրութենէն, որուն մասին խօսեցանք նաեւ Ծաղիկի նախորդ թիւով, ինձ այնպէս կը թուի թէ նոյն Ուսումն. խորհուրդը մեծ հաւատք ունի պատիժներու և վարձատրութիւններու ազդեցութեանց վրայ, քանի որ ատոնց գործադրութեան համար ոչ ծախս կը խնայէ և ոչ ալ ի նկատի կ'առնէ ատոր սլառճառաւ կորսուած, սպաննուած ժամանակը: Երեւան կայեցէք բարի վարք ունեցողներուն օրը մէյմէկ բարենիշ պիտի տրուի, դասի մէջ յաջողակներուն, ամէն ճիւղերու համար դարձեալ մէյմէկ բարենիշ, անշուշտ ատոնց բախումին համար ժամա-

նա'լ պէտի յատկացուի, մինչդեռ այդ ժամանակամիջոցը կարելի էր աւելի արդիւնաւոր և օգտակար կերպով դործածել :

Մանկապարտէզի պաշտօնավարութեանս վեցերորդ տարին թեւակոխեցի. նախապէս մէկ քանի տարի նախա'րթարանի մէջ պաշտօնավարած եմ. առանց ուր է նշատումի կ'ըսեմ թէ՛ պատ-
ժող պաշտօնեայ մը չեմ եղած երբեք նախակրթարանի մէջ, իսկ հիմայ դրեթէ բնաւ պատիժ չեմ կրնար դործածել կամ պատժելու պէտքն ու հարկը չեմ զգար :

Ինչպէ՞ս .

Ինչպէ՞ս չպատժել թերեւս կանխին ըսել ոմանք, որոնք կը կարծեն թէ անխուսափելի պէտք մըն է դաւադանը իրենց սեղանին վրայ՝ հեղինակութիւն և ազդեցութիւն ձեռք բերելու համար. այդպիսիները օրհնեալ գաւազանէն նուազ չե'ն արժեք մի-
թէ, խնդանք թէ լանք :

Ազնիւ ընթերցողներէս եթէ համբերող ոգի ունին, թող հաճին առաւօտուն կանուխ դարձցն աչքիել, աշակերտներուս հետ իմ վարուելակերպիս վրայ զաղափար մը կազմելու համար :

Դիցե՛ք թէ դասաստուծիւնները չեն սկսած տակաւին և սղաք պարտէզն են ու իրենց ուսուցչուհիներուն հսկողութեան տակ կը խաղան : Կը տեսնեմ հեռուն երկու պզտիկներ տաք վիճարանութեան մը մօտ, կ'ուղղուինք դէպի այն կողմը, ի հարկէ իրենց վիճարանութեան պատճառը կը փնտռենք ու կը տեղեկա-
նանք թէ՛ մին տղայական չարածճիւթեամբ ընկերոջ չինած պատը տապալած է. կ'ըլլայ, չէ՞ : Հիմայ ի՞նչ ընենք, տղնիւ ընթերցող, անմիջապէս չարիարան պատիժի՞ն դիմենք առանց խորհելու, դա-
տելու և որամարանելու : Այո, պատիժը չատ պիւրին կ'երեւայ արտօքոտտ ա'յնպիսիին համար որ՝ չէ ուղած մտածել թէ ի՞նչ է պատիժը, ի՞նչ բնախօսական ու հոգեբանական փնտռելի յաւաջ կրնան դալ անոր անխորհուրդ դործադրութենէն : Դառնանք հիմայ մեր յանցաւորին. զայն պատժելէ առաջ պէտք է մտածել թէ սղան պարզ քիմիաճո՞յքէ մղուած այդ յանցանքը դործած է, թէ ու է չար դիտումով. այս պարտքան սակայն մութ է մեզի, քանի որ ինդրոյն ս'իզըը անծանօթ է. ուրեմն նմանօրինակ պա-
րադայի տակ լաւագոյն ու խմաստուն միջոցն է սղուն ըսել. «Տղա՛ս, կը տեսնեմ թէ ըրած խաղէդ ընկերդ հաճոյք չզգար, ուրեմն պէտք է ուրիշ խաղ մ'ընորես, վասն զի լաւ աղան ու-
րիշները չնեղեր երբէք» : Ըստ իս լաւագոյն է դպրոցական յանցա-
ւոր մը աղտոտ արձակել, քան անմեղ մը պատժել : Հիմայ դառնանք մեր խղճի գաղափարն ընել. եթէ մենք աշակերտ հսկողութիւն մը կատարած բոլորներ, մեր աչքէն ոչ մէկ բան պիտի վրիպել և

արդէն տղաքն ալ տեսնելով որ մենք զիրենք կը դիտենք, կրու-
ուին սկիզբը մեզի դիմած պիտի ըլլային և կամ մենք իրենց մօ-
տեցած անհամաձայնութեան սկիզբը, որով տղաք ընտ. կուտելու
պէտք չգացած չպիտի ըլլային, ուրիշ կարելի է հետեւցնել թէ՛
տղաք սա պարագային յանցաւոր չեն: Ձեռք գիտեր տրամաբա-
նութիւնս ուղիղ է արդեօք և կամ արդար գտած յանցաւորը
անպարտ արձակելու ընթացքս:

Մէկ քաւորդ ժամ վերջ կը տեսնեմ չորս տարեկան աղեկ մը
որ աղբիւրին քով ջուրի հետ կը խաղայ, կը վազեմ ու կը տես-
նեմ թէ աղան վերէն վար թրջուած է. ինչ ընել հիմայ, պատ-
ժել աղեկը, որ ուրիշ անգամ չյանդգնի այդօրինակ յանցանք մը
գործելու. իրա՛ւ է թէ հոս ալ յանցաւոր մը կայ, հետեւաբար
պատժուող մը. բայց փնտռենք դարձեալ ձեզի հետ ազնիւ ընթեր-
ցող, յանցաւորը, առանց սկսելու պատժելու գործողութեան: Շատ
յատակ ու պարզօրէն կ'երեւայ թէ աղան ո և է չար գիտումով,
գիտակցութեամբ չէ գործած այդ յանցանքը. յանցանք կարելի չէ
կոչել նմանօրինակ արարքներ, զի ստոնք մանկական քմահաճոյք-
ներ են ուրիշ ոչ մէկ տղայ գերծ է: Ուրեմն դարձեալ մանուկը
յանցաւոր չէ, ո՞վ է ուրեմն դատապարտելը... մենք, և միշտ
մենք, ոչ-խղճամիտ պաշտօնեաներս: Եթէ լաւ ըմբռնենք թէ
խաղի ատեն մեր վրայ կը ծանրանայ պարտականութեանց ամէնէն
մեծը, (նախակրթարանի պաշտօնեաներն ալ միասին առնելով)
ամէնէն փափուկը, այն ատեն չպիտի ներենք ինքզինքնուս այդ
միջոցին ոչ մէկ բան մտածելու, ոչ մէկ վայրկեան իրարու հետ խօ-
սելու, այլ պիտի զբաղինք միայն տղաքը դիտելու, զանոնք ու-
սումնասիրելու, անոնց նկարագիրը սերտելու, — զբօսանքը ամէ-
նէն լաւ միջոցն է այլ բանին նպաստելու — անոնց հոգւոյն թա-
փանցելու, անոնց խաղի ատեն ամէն մէկ քայլին հետեւելու,
այնպէս որ զբօսանքը աւարտելէ վերջ պիտի կրնանք գիտնալ թէ
իւրաքանչիւրը ինչ խաղաց, ինչպէ՞ս խաղաց: Տղաք շատ լաւ կը
հասկնան թէ իրենց հսկողները ո՞ր աստիճան իրենցմով կը զբա-
ղին, հետեւաբար ըստ այնմ կը չարժին, որով չարիք գործելէ կը
խուսափին:

Լաւ համոզուելու ենք որ տղաք վայրկեան մը իսկ հսկողու-
թենէ զոնելու չենք, ոչ միայն չենք, այլ իրաւունք ալ չունինք:
Տղաք անփորձ, տղէտ, ինքզինքնին կառավարելու անկարող
էակներ են և մեր խնամքին յանձնուած. ուրեմն պարտական ենք
համբերութեամբ, սիրով, գիտակցութեամբ անոնց իւրաքանչիւր
քայլին առաջնորդ կազմելու ու զանոնք սխալանքէ գերծ պահել:
Մենք իսկ խելահասներս, իբր թէ դատախարակուած, իբր թէ

կամք ունեցող արարածներ, չենք սխալիր դարձեալ մեր կեանքին մէջ և քանի՞ քանի՞ անգամներ արդեօք. ուրեմն մանուկին մէկ պղտիկ ու անգիտակից վրիպումը ինչո՞ւ ներողամիտ ոգիով չդիտուի մեր կողմէն, կը հարցունեմ ձեզի: Մինչեւ հոս հասկցուեցաւ անշուշտ թէ զբօսանքի ատեն տղոց գործած յանցանքներուն մենք ենք պատասխանատու. եթէ տղոց շռայլուի աշխուրջ հակողութիւն մը և ատոր միտնայ նաեւ ուսուցչին բարձր ու զօրաւոր հեղինակութիւնն ու աղդեցութիւնը, այն ատեն պատիժ ու յանցանք խոյս պիտի տան յաճախ դպրոցին սեմէն:

Վիչ մըն ալ դասարան մտնենք եթէ կը հաճիք: Ուսուցիչը կը դասախօսէ. մէկ քանիները, ըտրոտովն անտարբեր ոչ միայն ու չադրութիւն չեն ընծայեր իրենց դասին, այլ նաեւ իրենց քովին ներուն ալ արգելք կը հանդիսանան: Խեղճ ուսուցիչը, ինչպէ՞ս շարունակէ իր դասը, երբ անտանելիներ կան դասարանին մէջ. ճարահատած, յուսահատած, կարգէն դուրս կը հանէ բարկութեամբ անուշադիրները ու խոշոր շունչ մը առնելով վերստին դասը կը շարունակէ: Մնացեալները մէյ մը իրենց ընկերով կը նային, մէյ մը ուսուցչին. այլեւս դասով իսկապէս հետաքրքրուող ո՞վ կայ. այս պարագան աւելի կը կասկեցնէ ուսուցիչը, վասն զի ինք տն հաւատքը ունէր թէ չարերը վերցնելով ամէն բան կրնար կարգադրուիլ. բայց ո՞վ ցաւալի յուսախաբութիւն:

Խղճամիտ ուսուցչին, իր պաշտօնին բարձր գիտակցութիւնը ունեցող դաստիարակին ընթացքը դիտենք նմանօրինակ պարագայի տակ: Երբ տեսնէ այս վերջինը դասի ատեն անուշադիր տղայ մը, պատճառը կ'որոնէ աղուն այդ թերութեան, եթէ դասը հրապուրիչ ու ոգեւորիչ ըլլալու ու և է հանգամանքէ զերծ չէ, այն ատեն ուրիշ տեղ ապահովարար պէտք է վնտուել, տղուն հոգեկան և կամ ֆիզիքական վիճակին մէջ, ատոր ալ իբր դարման պատիժը չկրնար գործադրուիլ, քանի որ երեք բարեբար աղդեցութիւն չպիտի ընէ ան մանուկին վրայ: (Կ'արժէ այս մասին կարդալ Տօթի. Ֆլէուիի Le corps et l'ame de l'enfant աշուտ շահեկան ու օգտակար գործը, տեսնելու համար հոն այն միջոցները, զորս կը յանձնարարէ հոգեբան-բժիշկը ծոյլ, անտարբեր, մտքով դանդաղ, անուշադիր աշակերտներու համար: Բայց երեք չըսեր բժիշկը որ այդ կարգի տղոց յոռնիչ տրուի, զբօսանքէ զրկուի, դժգոհութեան նամակ գրուի Իգմիրի Ուսումն. Խորհուրդին պէս, այլ յոյժ բանաւոր և իմաստուն միջոցներ ցոյց կուտայ տղուն ֆիզիքականը զօրացնելու համար, վասն զի առողջ հոգի առողջ մարմնոյ մէջ միայն կը յուսայ գտնել:

Եթէ աս սկզբունքով աւաջնորդուինք կրթական գործին,

այսինքն «ամէն չարիք իր պատճառը ունի» ի սկզբունքին, մենք կրթական պաշտօնեաներս, (կամ նոյն իսկ ծնողները), այն ատեն չեմ յուսար որ պատիժ ու վարձատրութիւն մեր գլխաւոր ու ամենադժուար դէնքը նկատենք դաստիարակութեան գործին մէջ։ Անկեղծօրէն ըսելով հաւատք չունիմ պատիժներու ու վարձատրութիւններու փրկարար ազդեցութեան վրայ. ու անհատական վարձատրութիւն մը եկաւ անգամ մըն ալ հասնողի վրայ թէ՛ մասնակի վարձատրութիւնները իսկուպէս միասակար են տղոց բարոյականին, թէ՛ անոնք շատ քիչ անգամ տղուն մէջ կ'արթնցնեն բարի նախանձը, այլ յաճախ տղուն մէջ կը տանին ատելութեան, բարկութեան սերմերը. այդ միջոցին տղան արհամարանքով ու ատեւ լութեամբ կը վերաբերուի վարձատրուող աշակերտին ու վարձատրող ուսուցչին հանդէպ։ Այն օրը վարձատրուեցան ընտիր գիրերն ու գծագրութիւնները, ես ակամջովս լսեցի չվարձատրուող տղաքները որք կ'ըսէին. «Ես անկէ շատ աւելի աշխատեցայ, ես անկէ շատ աւելի լաւ գրեցի ու գծագրեցի, բայց իմ տեղս ուրիշը վարձատրուեցաւ. արդէն շարունակ կողմնակցութիւն կ'ընեն մեր ուսուցչուհիները, կը տեսնե՛ն անոնք, տակէ վերջ բնաւ չպիտի աշխատիմ» են։ Սա կարգի խօսակցութիւններ յաճախ կը կրկնուին նախակրթարաններու մէջ, ամէն անգամ որ վարձատրութիւն մը կ'ըլլայ։ Վերջապէս այն օրը նուէրները բաշխուելէ վերջ տղաք մեկնեցան, ոմանք տխուր, ոմանք բարկացած, ոմանք մեծ ուխտ մը ընելով աշխատութենէ բոլորովին հրաժարելու, ոմանք վհատած։ Մէկ խօսքով վարձատրութիւնը բոլորովին հակառակ ու միասակար ազդեցութիւն մը յառաջ բերաւ տղոց մէջ, փոխանակ զանոնք չինելու, բարոյացնելու ու ազնուացնելու. ա՛յս չէ՛ անոր վերապահուած ազդեցութիւնը։ Այո՛, այսպէս կը հաւատան միամիտ ծնողները, միամիտ կրթող-պաշտօնեաները, միամիտ դպրոցական վերին մարմինները թէ՛ այս եղանակով ի գործ դրուած վարձատրութիւնը կը քաջալերէ ուսանողները, անոնց մէջ աշխատելու գրգռ յառաջ կը բերէ, մէկ խօսքով զանոնք կը բարոյացնէ։ Այո՛, կը բարոյացնէ անոնք որ արդէն բարոյացած են, իսկ մնացեալները կատարելապէս կ'անբարոյացնէ։

Միտքս շատ լաւ բացատրելու համար, դարձեալ դպրոց մտնենք, սիրելի ընթերցող, ձեզի հետ. այս անգամ՝ բարձրագոյն Ա. դասարանը։ Հոս պիտի վարձատրուի մաթեմատիքի մէջ յաջող աշակերտը. բայց ոչ յաջողակները. ո՛հ, անոնք ալ, թող լան ու իրենց ակռաները կճրտեն։ Յաջող աշակերտը վարձատրեցինք, հոս կ'արժէ պզտիկ խորհրդածութիւն մը ընել ձեզի հետ. ի՞նչը վարձատրեցինք, աշակերտի մը մէկ ձիւրքը. Աստուած իմ, դեռ ինչե՛ր պի-

տի ընենք, ինչե՛ր պիտի լսենք. բայց ո՞վ ըստ թէ ձիրքը պէտք է վարձատրել, ահա հոս ալ սխալ դատողութեան կը մղուինք, տոյպիսին չէ՞ որ ընութենէն վարձատրուած է արդէն, չէ՞ մի որ բնութիւնը այդպիսիին հանդէպ լարի եղած է, բանալով առատօրէն գանձերն ու շնորհները անոր առջեւ: Ո՞վ գիտէ, ի՞նչ աղնիւ ու վեհ հողիներ կան այն չվարձատրողներուն մէջ, ո՞վ գիտէ յամառ աշխատութեան ի՞նչ զմայելի տոյպարներ, ու այդպիսինքն ըր չվարձատրելով, չքաջալերելով, այդպիսիներուն առջեւ ուրանա՞լ չէ աշխատութեան ու յարասեւութեան անհամար բարիքները, այդպիսին չե՞նք վհատեցնէր միթէ մեր սխալ ու վատ ընթացքով, այդպիսին բարոյնպէս մեռցուցած չե՞նք ըլլար միթէ:

Ըստ իս ձիրքերը վարձատրել ընաւ ուղիղ չէ: Ժիծաղելի չէ՞ ըսէ՛ք, խնդրեմ, տգեղը ելնել դատապարտել իր տգեղութեանը համար: Այն թերութիւնները որ մեր կամքէն անկախ են, երբեք դատապարտելի չեն, ինչպէս Փիզիքական ու իմացական թերութիւնները: Բարի դատարարակը, որ ճշմարիտ ծնողք մըն է, ընտլութենէն զրկուածներուն հանդէպ շատ վերապահութեամբ և փափկանկատութեամբ պիտի վերաբերուի, կարելի եղածին չափ չղդացնելով անոնց իրենց տկարութիւնը: Բայց մինչեւ ցարդ ցաւալի է որ մեր դպրոցներու ուղղութիւնը այդ չէ եղած երբէք. սկիզբէն ի վեր ծախահարեր ենք միայն ընտլութենէն օժտուածները, առանց զբաղեցնելու մեր միտքը անոնցմով, որ տկար եղած են, որ անխելք եղած են, որ անմիտ եղած են: Ըսէ՛ք, կ'աղաչեմ, այդպիսիներուն մեղքը ի՞նչ է որ՝ սկիզբէն ի վեր անոնք կը ջտխճախենք, կը հալածենք, կ'արհամարենք, կը լքենք, կը թըքենք անոնց երեսն ի վեր իրենց այն յանցանքներուն համար, ուրոնց երբեք պատասխանատու չեն:

Մեր ըմբռնումով ու արդի դրութիւնով վարձատրութիւնն ու պատիժը բոլորովին փեռասկար, վհատեցնող, սպաննող հանգամանք մ'ունին, չարժեք որ այլ եւս անոնց այնքան մեծ տեղ մը տանք մեր դպրոցներուն մէջ և զանոնք դատարարակութեան լըբացուցիչ մասը նկատենք, Իզմիրի Ուսումն. Խորհուրդին պէս:

Ուրեմն ի՞նչ ընենք, ինչպէ՞ս վարենք մեր դպրոցը, մեր անտանելի տղաքը ինչպէ՞ս ուղղենք, ի՞նչպէս կարգի բերենք, ինչպէ՞ս մարդ ընենք զանոնք: Ահաւասիկ լուրջ հարցում մը որ կարժէ իր խորհրդածութեան առարկան ընէ ամէն դատարարակ որ իր պարտականութեան գիտակցութիւնը ունի:

Ես, այդ ամէնուն վրայ խորհելով, վերջապէս սա եզրակացութեան հասած եմ թէ՝ եթէ նոյն իսկ մեր ամէնէն անտանելի աշակերտը կարենանք սիրել անհուն սիրով մը, և ըլլանք արդար

յանդիմանող մը իր յանցանքներուն, կատարեալ ցաւող մը, արգահատող մը, լացող մը իր թերութեան վրայ և այս ամէնը գործնականօրէն յայտնենք այդ անտանելի զաւկին, ըլլանք համբերող անոր ամէն սխալանքին հանդէպ, յարատեւենք մեր այս վարուելակերպին մէջ. մէկ օրէն միւս օրը անմիջապէս, անոր վիճակին մէջ բարեփոխում նշմարելու անմտութիւնը չունենանք, մտածելով որ արմատ գտած թերութիւնները դուրս և հին ուղղուիր, ո՛հ, չեմ յուսար, չեմ հաւատար բնաւ որ նոյն անուղղայ տղան միշտ գտնենք զայն այնպէս ինչպէս որ էր: Սէր, սէր, և միշտ սէր, անաւտսիկ զօրաւոր զէնքը ուսուցչին, իմաստուն առաջնորդը ուսուցչին:

Եթէ մենք բարի հօր մը կամ մօր մը պէս առանց ամէնադոյզն խտրութեան սիրենք մեր աշակերտները, անոնք ալ ի հարկէ մեզի հանդէպ մասնաւոր համակրանք մը պիտի տածեն և այդ համակրութիւնը պահպանելու համար պիտի հնազանդին մեզի մեր սիրոյ հզօր ազդեցութեանը տակ, ցոյց տալով մեզի յօժարակամ հնազանդութիւն մը. այդ կերպով պիտի սիրեն այն ամէն բաները զորս մենք կը սիրենք, ու պիտի աշխատին ոչ թէ մրցանակի մը աւակակալութեամբ: Իրենց մէջ աշխատելու եռանդ, կեանք, աշխոյժ, ոգեւորութիւն պիտի տեսնուի, ոչ թէ նուէր մը ընդունելու սին փառքին տիրանալու համար, այլ ուսուցչին մէկ անուշ ժպիտին, մէկ քաղցր ձայնին, զգուսնքին, մէկ փայլալայանքին արժանաշաւու համար: Երբ այսպէս ընդհանուր տղոց շնայուի իրենց կեանք տուող, զիրենք ապրեցնող իմաստուն սէր մը, այն ատեն տղոց մէջ չպիտի ծագի այն զգացումը որ կը կոյանայ զիրար գլել անցնելու ոչ ազնիւ փափաքին մէջ. մէկ խօսքով իւրաքանչիւրը ինքզինքին համար պիտի ապրի, պիտի աշխատի, պիտի սիրուի և կամ ուրիշ կերպով իւրաքանչիւրը աշխատելու պէտքին համար պիտի աշխատի, բարի ըլլալու պէտքին համար բարի պիտի ըլլայ: Սոսկ վարուելակերպին իմաստուն միջոցն ալ սուրբ պիտի ընծայէ իր կարգին պահպանելու աշակերտներու մէջ այն համակրութիւնն ու համերաշխութիւնը, որով տղաք զիրար պիտի զգան իբրեւ մէկ ծնողքի զաւակներ և այս կերպով կրթուած տղոց մէջ, որոնք երբէք չպիտի ձանձնան խիստ ու բռնաւոր դպրոցական օրէնքներ, անոնց համար մտքի պիտի մնայ պատիժը, միայն բաւը սոսկում պիտի պատճառէ նոյն իսկ, և սէրը պիտի ձանձնան միայն, անով պիտի մնանի ու ազնուանայ իրենց սիրտն ու հոգին և այս կերպով իրենցմէ խոյս պիտի տայ ինչ որ բիրտ է, ինչ որ անասնային է, ինչ որ մարդկային չէ:

Երբ ուսուցիչը վերել յիշուած եղանակով կը վարէ դպրոցը,

այն ատեն կրնայ նուէրի զրութիւնը ժամանակ առ ժամանակ դործածել. բայց այս պարագային անհատական վարձատրութիւնը չէ որ տեղի պիտի ունենայ, այլ ընդհանուր վարձատրութիւնը, այս անգամ մասնաւորի ձիրքերը չէ որ պիտի վարձատրուին, այլ բոլոր աշակերտաց բարի կամեցողութիւնը, աշխատութեան եռանդը, կարգապահութեան սէրը, իրենց մէջ տիրող կանոնաւորութիւնը, ուր առաւել կամ նուազ իւրաքանչիւր տղայ իր բաժինը ունի: Ուսուցիչը տղոց այդ յատկութիւնները մատնանշելով կը դուրս գանձնէ, կը խորախուսէ, կը քաջալերէ զանոնք աւելի զօրացնելու համար և ի նշան իր դոճուհակութեան իր նուէրները կը բաժնէ առանց զսնազանութիւն դնելու անոնց մէջ: Այս կերպով եղած իմաստուն եղանակը վարձատրութեան՝ կրնայ իր բարերար ազդեցութիւնը ունենալ տղոց ներկայ և ապագայ բարոյականին վրայ: Նուէրները անգամ մեր սրտէն, մեր հոգիէն բղխելու են, փոյթ չէ թէ անոնք չնչին ըլլան, բաւ է որ ան ուսուցչին համեստ քսակին արդիւնքը ըլլայ և այս՝ պէտք է աշակերտը հասկնայ: Այս կարգի նուէրներ տարին մէկ անգամ ալ կը բաւեն և կամ անոր պակասը ոչ ոք կը զգայ և թէ աշակերտը կը վարուի իր պաշտօնին բարձր գիտակցութիւնը ունեցող ուսուցչէ մը և կամ ճշմարիտ սէրով: Լաւ կ'ըլլար եթէ Իզմիրի Ուսումն. Խորհուրդը կանոնադիր մը պատրաստէր, որով յանձնարարէր իր տրամադրութեան սակ գըտնուող պաշտօնեաներուն սէր նուիրել ամէն ատեն իրենց աշակերտներուն. ահաւասիկ ձրի նուէր մը, բայց թանկագին և հաղուած գիւտ: Լաւ չըլլա՞ր որ ով որ կը զգայ այդ սուրբ սիրը իր մէջ, այդ սրբազան հուրը իր հոգիին մէջ, այնպիսին միայն թեւակոխէ այս փշոտ ասպարէզին մէջ:

Երկու խօսք ալ նոյն կանոնաւորութեան վերջին յօդուածին վրայ, և վերջակէտնիս դնենք: Այդ կանոնադրութիւնը կը տրամադրէ որ եթէ ամէն կարգի պատիւ ի դործ դրուելէ վերջ ո և է տղու մը վրայ, այս վերջինը չուղղուի, պարտինք արտաքսել այնպիսին դպրոցէն:

Խնդրեմ ըսէք, ծնողք մը, խելացի ու զաւակասէր ծնողք մը քղան հայրենի տունէն արտաքսել կը խորհի՞. ինչո՞ւ ո՛չ, որովհետեւ կը սիրէ ան իր ամբողջ հոգիով իր ամէնէն անտանելի զաւակն իսկ, որովհետեւ միշտ կը յուսայ զանի մարդ տեսնել օր մը եւ այդ յոյսը բաղմապատկել կուտայ իր ջանքերը անուղղայ զաւակին հանդէպ և ճշմարիտ ջանքն ալ կրնայ ի դերու. երեսն և բայց մենք, կրթական պաշտօնեաներ, ինչ կ'ընենք, ինչպէս կը վերաբերուինք մեր անուղղայ աշակերտին հանդէպ. նախ թեթեւ պատիւ մը, յետոյ քիչ մը աւելի խիստ, յետոյ լքում և յետոյ ալ

ինչ կրնանք ընել, քանի որ ամէն միջոց սպառած են և ահա օր մըն ալ կը վճռուի տղան արտաքսել... ամենայն խղճի հանդարտութեամբ:

Ինչո՞ւ կ'արտաքսենք աշակերտ մը, որպէս զի իր ընկերները չապականէ: Հոս կ'արժէ լուրջ խորհրդածութիւն մը ընել: Արտաքսուած անուղղայ աշակերտը, այն ցեցը, թունաւոր միջրոպը դպրոցին մէջ աւելի մեծ աւեր կրնայ գործել թէ դպրոցէն դուրս: Ո՛հ, այնքան ուրաղ ու արամաքանական է հարցումս, որուն կրնայ պատասխան տալ ամէնէն քիչ դիտող ու դատող միտքն անգամ: Չէ՞ մի որ աւաւել կամ նուազ հսկողութիւն ու բարոյական ինամք կը վայելէր արտաքսուող տղան դպրոցին մէջ ու այս կերպով իր մանրէն սահմանափակ չըջանի մը մէջ կը տարածէր կամ քնաւ. (այս պարագան ուսուցչին կարողութենէն կախում ունի), ասկէ դատ կանխարգել ու զգուշական միջոցներ ձեռք առնուած են դպրոցին մէջ համաճարակը արդիւրեւ համար, բայց դուրս երբ նստուի այնպիսին, դո՛ւրսը ուր չկան բարոյական ճարտար լիւղիւնը, դո՛ւրսը ուր կը վխտան տեսակ տեսակ սպաւկանութիւններ, դուրսը տւելի չպիտի՞ վատթարանայ այնպիսին, աւելի չպիտի՞ ապականի, աւելի չպիտի՞ փճանայ, աւելի բարոյական ինկածութեան մէջ չպիտի՞ թաղուի և օր մըն ալ ամէնէն մեծ պատահասը չպիտի՞ ըլլայ մարդկային ընկերութեան ու իր համայնքին: Ո՛չ, ո՛չ, դպրոցը մանուկին սեփական տունն է, երբէք իրաւունք չունինք զայն զրկելու իր սեփականութենէն, հոն պարտինք պահել մինչեւ իր որոշեալ չըջանը, պէտք է հոն աշխատինք մեր ամէնէն մեծ ճիւղերովն ու մեր ջանքին կրկնապատկումովը անոր ինկած հոգին ու մարմինը բարձրացնելու, այնպիսին փոխանակ լքելու՝ աւելի մեր սիրոյն ու հոգածութեան աւարկան ընելով և ահա այս կերպով դնելով զայն քիչ ու շատ բաղձացուած վիճակի մը մէջ:

Թերեւս ոմանք արտաքսումը անհրաժեշտ նկատեն anormal աշակերտներու համար: Իմ մասին այդ պարագային մէջն իսկ ուսուցիչը չկրնար ինքզինքը արդարացնել: Իրաւ է թէ չունինք մենք, Եւրոպայի նման anormal աշակերտներու համար հաստատութիւններ, զգաստարաններ, ուր մասնաւոր կրթութիւն մը կը ջամբուի այդ կարգի սղոց, բաժնելով զանոնք իրենց հասակակից ընկերներէն. բայց մենք ալ՝ խղճամիտ պաշտօնեաներս, փոխանակ արտաքսումը տղայ մը ուղղութեան բերելու միակ ու փրկարար միջոցը նկատելու, լաւ չըլլա՞ր որ քաղաքակիրթ ազգերու, մանկավարժութիւնը տարածուող երկիրներու anormal աշակերտներու հանդէպ բռնած ուղղութիւնը ուսում:

նասիրենք և կարելին աշխատինք ի դարձ դնել մեր դպրոցներուն մէջ, ջնջելով արտաքսութի կործանարար գրութիւնը մեր դպրոցներէն, մեր դպրոցական կանոնադրութենէն:

Որքա՛ն չատնան դաշտոնի զիտակցութիւնը ունեցող դատարարակներ, որքա՛ն բազմաճան դատարարակութեան փափուկ ու զգուարին արուեստին խորապէս հմուտ կրթական պաշտօնեաներ, այնքա՛ն աւելի պիտի նուազին պատիժներն ու վարձատրութիւնները մեր դպրոցներէն: Լաւ կ'ըլլար որ Իգմիրի Ուսումն. Խորհուրդը այդ կարգի պաշտօնեաներու թիւը չառցունէր իր դպրոցին մէջ, փոխանակ և պատիժներու վարձատրութիւններու այնքան մեծ տեղ մը տալու, որովհետեւ այս վերջին կերպով պիտի չկրնայ երբեք իր նպատակին հասնիլ:

Կիբասոն

ՋԱՊԷԼ ԶԱՔԱՐԵԱՆ

ՃՄԱՐԻՏ ԵՐԶԱՆԿՈՒԹԻՒՆԸ

Յունուարի թախծոտ օր մըն էր, Ֆայլօքսը թէյի ճոխ սեղանի մը շուրջը բոլորուած կիներու համախմբութիւն մը ամէն տարիքէ. հաճելի ընկերութիւն մըն էինք կազմած, այդպէս իրարու մօտ, մոերմական չըջանալ մը ձեւայնելով, որ թէյի սեղանի մը յատկացուած է կարծես ընկերութեան մը մէջ. այնչափ անկեղծ մտերմութիւն մը հաստատելով անոր անուշաւոյր բոլորչիներուն ազդեցութեան ներքեւ խօսակցութիւններն ալ հետզհետէ աւելի մոտերմական հանգամանք մը կը ստանային: Սրաֆիտ բացատրութիւններով լեցուն պատմութիւններ, քննադատութիւններ, կարծիքներու փոխանակութիւններ, օրուան գրականութեան, երաժշտութեան և վերջին նորաձեւութեան վրայ, իրարու կը յաջորդէին աւելի սգեւորուած, հակառակ դուրսի ազմուկին որ անեղ շառաչիւններով, կարկոտաբան անձրելի կաթիլները պատուհաններու ապակիներուն կը բաղխէին. ոչ ոք ուշադրութիւնը այն կողմը կը դարձնէր, այնչափ զբաղած, այնչափ գրաւուած էինք մեր խօսակցութեամբ: Յանկարծ խօսակցութեան տարբեր կերպարանք մը տալով գեղեցկադէմ ու սրաֆիտ օրիորդ մը սա հարցումը կ'ուղղէ ներկաներուն. «Ի՞նչ պայմաններու մէջ կը կայանայ ըստ ձեզ ճշմարիտ երջանկութիւնը»: Այս հարցումին պահ մը լուսթիւն կը տիրէ ներկաներուն մէջ, և անա պատասխաններու տարափ մը ծայր կուտայ ու կը սկսինք կարծիքներ փոխանակել, սովորական բացատ-

րութիւններով խորհրդածութիւններ կը պարզուին . մէկը բոլորովին վիպական կեանքի մը մէջ կը գտնէր ճշմարիտ երջանկութիւնը , միւսը՝ իր անփորձ կեանքին վրայ հիմնուելով կը շատանար իր տեսութիւնները պարզել , ուրիշ մը առողջութիւնը կը նկատէր միայն , չորրորդ մը անոր գոյութեանը վրայ կը տարակուսէր և կեանքի միայն դառն կողմերը ճանչցողներուն չրթանցը վրայ հեգնական ժպիտ մը կ'ուրուագծուէր , երբ մեր ընկերութեանէն քիչ հեռու կրակարանին քով թիկնաթուի մը մէջ բազմած ասրէց կնոջ մը ձայնը մեզ իր կողմը կը գարձնէ և կը ստիպէ զմեզ որ պահ մը տնկնդիր ըլլանք իրեն : Եւ «Ներեցէք որ զձեզ ընդմիջեցի սիրելի զաւակներս» կը յարէ , կը յուսամ թէ թոյլ պիտի սաք ինձ երկու խօսք ըսելու , իբր երկար տարիներու փորձառութեամբ կեանքը շատ մօտէն ճանչցողի մը որ պիտի կրնայ կարծիք մը յայտնել եթէ երբեք իրաւացի թուի ձեզ : Հարստութիւն , փառք , գիտութիւն , ուսում , առողջութիւն և զանազան աշխարհի վայելքներ մասամբ մը մեր երջանկութիւնը կազմող պայմաններ կրնան նկատուիլ , բայց ճշմարիտ երջանկութիւն մը , երբեք : Իմ համոզումովս ես կատարեալ երջանիկ կը նկատեմ ան որ իր անցեալը կրնայ դիտել համարձակ աչքերով . հոն չի գտնուիր տրամ մը իր ակնարկները խոնարհեցնող և վերջապէս չունի ա'յն ներքին ձայնը , ա'յն ահարկու խայթը խզին՝ որ ամէն ժամանակ պատրաստ է զինքը չարչարելու . հաւատացէք որ աշխարհի բոլոր երջանկութիւնները կարող չեն անոր ձայնը խեղդել տալ , շատ անգամ ան իր ներկայութիւնը զգացնել չի տար ենթակաթին և այս վերջինը հեգնութեամբ կը խնդայ անոր գոյութեանը , բայց այն պահուըտած է իր մէջը , չէ բաժնուած երբեք իրմէ , յարմար առիթի մը կը սպասէ իր ձայնը բարձրացնելու , գիշերուան խաղաղութեան մէջ յանկարծ ուրուականի մը նման դէմը կը կանգնի , ուր որ ալ ըլլայ կը հալածէ , և երբ այսպէս խզին խայթը մէկու մը սրտին մէջ մխուած է , ինչպէ՞ս կրնայ երջանիկ նկատել ինքզինքը ուրիշ պայմաններու տակ : Ան բնաւ խարութիւն չի գիտեր , ծերի մը ու երիտասարդի մը սրբափն մէջ հաւատարապէս կը ծնի իր ամէնէն ահարկու խայթերով : Որչա՞րք բարձր ու աղնիւ է այն սիրտը որ անոր ահեղ զարթումին պատճառ տուող ամենափոքր պարագաներէն գետէ խոյս տալ , և երանելի են մանաւանդ ճերմկած գլուխները որոնք կրնան սրտի ճշմարիտ երանութեամբ իրենց զաւակներուն ամիլը տեսնել : Օրը տարածամած էր արդէն ու սրահին ջահերը լուսաւորուած՝ երբ այս բաւերով վերջացուց յարգելի տիկինը իր հակիրճ այլ խորամիտ տեսութիւնը , կեանքը աղբած կնոջ կառ սրտալ հմտութեամբ , ազդու տպաւորութիւն մը ձգելով ներկաներուն սիրտին մէջ , որոնք լուռ կը մնային ալ :

ԱՂԶԿԱՆՑ ԻՐԱԽՈՒՆՔԸ

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵՆԷ ԱՌԱՋ

Ամէն անգամ երբ ուշադիր ակնարկ մը նետենք արդի ընտանեկան կազմակերպութեանց վրայ, պիտի տեսնենք որ անոնք ցաւալի ու ճղճիւմ վիճակ մը ունենալով՝ գոհացուցիչ ըլլալէ շատ հեռու են. այնպէս որ երկու տարասեւ էակներ, որոնք կոչուած են ընտանիքի մը նիւթականը և բարոյականը պահելու, ի վիճակի չեն կատարելապէս ա՛յդպիսի վեհ պաշտօնի մը գլխաւորը՝ նկատուելու, քանի որ այր ու կին, երկուքն ալ իրարու զօդուած մարմիններ, ծնողական բարձր և նորին պաշտօնի կոչումը ունեցողներ պէտք էին ըլլալ, և սակայն ցաւալի է ըսել թէ չեն. օրուան աւուսնացեալներու վրայ լոկ ակնարկ մը, բաւական է անոնց անյեղալին անդադաւնալով գաղափար մը կազմել. թէ անոնցմէ չատեր և գրեթէ բոլորը, արտաքին փայլերէ հրապուրուած կազմած են ընտանեկան յարկեր, անկարող ըլլալով բարոյապէս կառավարել այդ նախանձելի և վեհ ընտանեկան միութիւնը, անոր համար որ մեր սեւը որ փափուկ կոչուելու դժբախտութիւնը ունեցած է, ամուսնութեան նպատակը ըմբռնելէ շատ հեռու է, անոր վեհութիւնը պաշտպանելու կարողութենէ գրեթէ զուրկ և յարգուած բացառութեամբ կը մնայ դեռ կաշկանդուած յոռի սովորոյթներէ, որոնք մեր համայնքին մէջ արմատացած են ընդհանրապէս:

Դարման մը սակայն կրնա՞յ ըլլալ արդեօք, այս անտանելի ու անել կացութենէն փրկելու համար, այն թաքուն արժանաւորները որք յաճախ կը խամրին, կը թօշնին, ծնողական նախապաշարեալ սովորոյթներու զոհուելով:

Տխուր է սակայն ըսել՝ թէ, այդ դարմանը շատ դժուար պիտի ըլլայ, որչափ ատեն որ զարգացեալ ծնողքներ ունենալէ հեռի կը մնայ մեր համայնքը, որոնք կեղծը՝ ճշմարիտէն, գեղեցիկը՝ աղեղէն ու բարին՝ չարէն զանազանելու կարողութենէն հեռու, միշտ անդրդուելի կը մնան յամաւորէն, իրենց սամիկ սովորոյթներուն մէջ:

Այրերուն յաճախակի արանջալի դժգոհանքները որոնք կ'ուզուին մեր սեւին դէմ, մեծագոյն մասամբ իրաւունքի կը յանգին, խիստ մօտէն ակնատեսը ըլլալով ընտանեկան այն տխուր դրուողներուն, ուր երկու սիրտեր փոխանակ իրարու օգնական հանդիսանալու, միշտ տեղի կուտան կադ և կ'ոխներով սկսող անտանելի կեանքի մը, որու վերջը միշտ կը յանգի ընտանիքի մը թշուառութեան:

Այս կեանքը որ զգայուն ու ողջամիտ անձերու համար անշուշտ ժամանակէն շատ առաջ գերեզման մը եղած է, պատասխանատուութեան մեծ բաժին մը կը ծանրացնէ ծնողաց ուսերուն վրայ, որոնք ամէն տեսակ զոհողութիւններ կը շռայլեն իրենց աղջըկանց ամէն վտախնդրեալն կամայ ակամայ զոհացում տալով, կը թոյլատրեն որ անոնք՝ գառնուկներու մորթով սքողուած գայլ սրտերու հետ յարաբերութիւններ մշակեն, առանց նկատի առնելու ապագայի այն մեծ չարիքները, որոնցմով այսօր լեցուն են ընտանեկան երգիքներ, տխուր հանգամանքներով:

Կը զիջանին ծնողք, ամէն ստորնութեանց, գիտնալով կամ ո՛չ, բայց ամենէն կենսականին առջեւ, երբէք չեն զլանար գործադրել այն ամէն միջոցները պատուար քաշելու համար աղջկան մը ունեւնալիք իրաւունքին ամուսնութենէ առաջ, միշտ այդ ընտրութիւնը իրենց քմահաճոյքներուն վերապահելով:

Ահա՛, մեր բարձրեալ ամենէն ցաւալին, և մեր ամուսնութեանց իր նպատակէն բուն շեղման պատճառը, որ կը ծանրանայ միշտ ծնողաց վրայ, անոնց կամքերու գործադրութեան վրայ:

Ծնողք շատ աւելի լաւ պիտի ընէին երբ ամուսնութեան ընտրութիւնը գտնէ մասամբ մը թոյլատրէին իրենց այն աղջիկ զաւակներուն, որոնք իրենց ողջամիտ նկարագրով պիտի կրնային զազաւարակից ընկեր մը գտնել ու ինքնակամ ամուսնութիւններ կնքել, պաշտպանելով վե՛ ու նուիրական պաշտօնի մը սրբութիւնը:

Ահա՛ այսօրէսով դուցէ՛ կարելի ըլլար հիմնել գաղափարի և սիրոյ զօղումով ընտանեկան յարկեր, որոնցմէ սերած սերունդներն ալ կրնային ըլլալ օրօրոցէ կրթուած, ինչ որ այսօր շատ դժուար է գտնել, քանի որ ընտանիքի մտիկ հիւծող կիներ, հիւծող այրը երբէք ի վիճակի չէ կրթութիւն մը ջամբել իր զաւակին, վասն զի, ինքն ալ իր ունեցած կրթութիւնը, իր ունեցած արժանապատուութիւնը կոխտառած կը զգայ, ու կը վհատի կեանքէն, անյարմար ամուսնութիւններու շնորհիւ:

ԲՐԱԲԻՈՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

ԹԷ ԻՆՉՊԷՍ ՊԷՏՔ Է ԱՄՈՒՍՆԱՆԱԼ

Ա. Ռ. Ա. Զ. Ի. Ն. Մ. Ա. Ս.

ԿԻՆ ԱՌՆԵԼՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

ՓԼՈՒԹ ԵՐՐՈՐՓ

ՏԱՐԻՔՆ ՈՒ ԵՐՁԱՆԿՈՒԹԻՒՆԸ

Հեղինակ ԲՕԼ ՄԱՆԹԷԿԱՅՑԱ

Մարդաբանութեան ուսուցիչ եւ անդամ Իսպիտյ ծերակոյցի

Այր ու կին՝ ծեր:

Նախագէտ ուսումնասիրուած տարիքին վրայ աւելցուցէք քանի մը տասնեակ տարի, եւ ահա սիրոյ բարեխառնութեան աստիճանը աւելի վար պիտի իջնէ, բայց երկու մահկանացուներու երջանկութեան խնդիրը նուազ ենթակայ պիտի ըլլայ վտանգներու: Անոնք, նախապաշարունակներէ եւ ծաղրելի ըլլալէ վախնալով, պիտի ուզեն ամուսնութեան խորանին վրայ նուիրագործել հին բարեկամութիւն մը:

Պարբերութիւն մը շինելու կամ կրօնական ամուսնութեան յարգանք ընծայելու համար չէ որ «խորան» բառը կը դործածեմ, այլ սա պատճառաւ որ խորագէտ համոզուած եմ թէ էրիկ մարդուն եւ կնոջ միութեան մէջ սրբապղծութիւն մը կը դործուի, եւ թէ երբէք խորան մը չդանուի՝ անոնց սրտերն ու շահերը իրարու միացնող: Երկու ամուսիններու հաւատարմութիւնը պէտք է միշտ բանաձեւուի խորանի մը առեջ, ըլլա՛յ այդ խորանը Քրիստոսի կամ իտէալի, ըլլա՛յ Մովսէսի, ըլլա՛յ բանաստեղծութեան կամ կրօնքի:

Երկու ծերեր յաճախ կ'ամուսնանան՝ օրինաւոր հանգամանք մը տալու համար իրենց զոգունի սիրոյն եւ զաւակներուն: Մեր հաւանութեան կ'արժանանան ասոնք, եւ բարի դործերու այն դասակարգին կը վերաբերին, որոնց վրայ կը խօսի Քրիստոս: Այդ ամուսնութիւնները, վերջին պահուն կատարուած, նուազ դժուակ կը դարձնեն մահը եւ հանգարտիկ վախճան մը կը պարզեւեն, նրստեցնելու համար այն կառքին մէջ որ կ'սուսնորդէ — ըստ այն

հաւատքին որ մեր հոգին կը տոգորէ — յաւիտեանական լուծեան գիրկը կամ քրիստոնէական արքայութեան դուռը :

Զիրար սիրող երկու ծերերու ամուսնութեան մէջ սէրը զգլխիկ ծաղիկ մը չէ, այլ բարեկամութիւն մը՝ սեռական համակրութեամբ ոսկեղածուած թեթեօրէն : Թէեւ սերնդադարձելու կարողութենէն առաջ կ'արթննայ այդ զգացումը, բայց անֆէ աւելի երկար աստին կը տեսէ :

Սակայն բարեբաւորիկ պարագաներ կան, թէեւ խիստ հազուադէպ, ուր երկու ծեր ամուսիններ իրենց պարտեզին մէջէն կը քաղեն համեղ պտուղներ, զորս կը ծածկեն նախանձոտութեամբ, գրեթէ ամօթապարտութեամբ, գաղտնի գործուած մեղքի մը պէս :

Հաւանական է որ հերաթափ գլխով ամուսիններ կարծրին, յերբ այս էջը կարդան : Եւ եթէ իրենց քով գանուի ուրիշ գլուխ մը, սպիտակահեր ու պաշտելի, որ իրենց կնոջն է, քիչ մը կարծրած այտերով, անոր պիտի տան գիրքը : Կինը պիտի չիկնի իր կարքին ու գիրքը պիտի վերադարձնէ կեղծ արհամարանքի ձեւացում մը ընելով ու թերեւս ըսելով .

— Ստահակ :

Սմուսինը պիտի պատասխանէ :

— Ո՞վ : Ե՞ս թէ հեղինակը :

— Երկուքդ ալ :

* * *

Այրը՝ տարիքոս կամ ծեր եւ կինը՝ մանկամարդ :

Տեսութիւնը, առողջապահութիւնը, տրամաբանութիւնը, իրաւարու հետ միացած, կը փնտռն օրէնքի ուժ ունեցող սա ճշմարտութիւնը հուշակի թէ ծեր մարդ մը պէտք չէ ամուսնանայ մանկամարդ կնոջ մը հետ : Բայց դորձնականին մէջ, ընդհակառակը, ապացուցուած է թէ կարելի են սա տարիքներուն մէջ կատարուած բոլոր ամուսնութիւնները .

40+20

5 +13

60+39

60+15

70+30

70+20

80+40

80+30

80+15 կամ 18

Թուական տարազներ են ասոնք, անհրապոյր ու ճշգրիտ, և մարդուն աչքին առջև կը բերեն հեռանկարը յարաճուն ծուղակնեւրու և աղէտներու՝ ամուսնական աշխարհին մէջ . դիւստողովի մը սպաւորտութիւնը կը ձգեն անոնք, դժողքի մը շրջապիծելը պարզելով, աւելի սոսկալի քան տարակոյսի սանջանքը :

Որքան արցունք ու արիւն կը թրջեն այն արահետը, որ քիչ մը վերը յիշուած թիւերը իրարմէ կ'անջատէ։ Որքան քինախնդրութիւններ՝ խորունկ ու թաքուն, քանի՜ քանի՜ ամուսնական անհաւատարմութիւններ՝ մեծ խնամով պարտկուած, ինչքան խղճի խայթ, մեղք, անպատուութիւն, ատելութիւն, չարչարանք ու տուայտանք կ'արձանագրուին քիչ մը վերը յիշուած լուին ու անտարբեր թուանշաններուն միջեւ։

Սակայն, այդ դժողքին աւընթեր, անապատի մը մէջտեղ կողոտած ուլասիսի մը պէս, ամէնէն հաղուազիւտ, ամէնէն կատարեալ ու ամէնէն անթերի երանութիւններէն մէկը պիտի գտնէք։

Օրինակի համար, ամուսնութիւններ կան, 61+30 և նոյն խակ 50+18 տարիքներուն մէջ կնքուած, որոնք ճշմարտապէս երանաւէտ եղբմներ կը պարգեւեն, ուր ոչինչ կը պակսի, ո'չ դարնանային ամենագեղեցիկ ծաղիկները, ոչ հեշտանքի քաղցր աղապատանքները, ո'չ անհուն նայուածքները, ո'չ անբաւարար խօսակցութիւնները և ո'չ ալ կտուց կտուցի ապրող երկու էակներու անձառ հաճոյքները։ Աւելին կայ, իրենց մէջ կը գտնեն խորունկ հրապոյրը դժուարին բաներու և բովանդակութիւնը այն ամէնուն որ միշտ կը պարուրէ նուիրական բաները։

Բայց ինչո՞ւ մարդկային դժբախտութեան և երջանկութեան երկու ծայրերը միայն ի վեր կը հանենք ամուսնական տարիքի այդ համը ու անողոք թիւերով։ Ինչո՞ւ դձուութեան քով կը տեսնենք ամէնէն ազնիւ զոհողութիւնները։ Ինչո՞ւ, բաղդին մէկ չար քմահաճոյքով, իրարու խառնուած կը գտնենք մարդկային բոլոր ըստորնութիւնները և ամենաբարձր տեսականութիւնները։ Ինչո՞ւ հսկայ չրջանապարի մը յորձանքին անձնատուր եղած կը նշմարենք հրեշտակներն ու սատանաները։

Շատ պարզ պատճառի մը համար։

Որովհետեւ ծեր մարդու մը և մանկամարդ կնոջ մը միջեւ կատարուած ամուսնութիւն մը անկայուն երջանկութիւն մը կը պարգեւէ, որ դժուարաւ ձեռք կը բերուի։ Հաւասարակշռութեան դործ մընէ պարզապէս։ Շատ քիչերուն միայն տրուած է անիկա, բայց ո'վ որ կարող կ'ըլլայ ձեռք բերելու՝ հոյակապ բարձրութեանց վսեմ ցնորքը կ'ունենայ։

(Շարունակելի)

ՄԱԹԻՏ ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐ

Ձ Ե Ռ Վ Ը

(Տպաւորութիւն՝ զոր կրեցի Բոսփիեն կամուրջ բերող
շոգենաւուն մեջ):

Վ . . . ԻՅ

Կ'ուզէիք, կը պահանջէիք որ ըսէի ձեզի, բարեկամս, ձեզի՝
թէ ինչո՞ւ տարօրինակօրէն քարացած՝ աչքերս սեւեռած էին հե-
ռուն, ըսէի ձեզի թէ ինչո՞ւ յանկարծապէս փոխուած՝ կը սիրէի
խորասուզուիլ իմ մտածումներու մէջ, երբ մեր շուրջը ամէն, ամէն
բան ոգեւորած, եռանդուն, շաղփաղփուն էր. ըսէի ձեզի թէ
ինչո՞ւ աչքերս չէին բաժնուեր ընդերկար և ընդարմացած զննա-
կէսէ մը, ուր զուք ոչինչ կը նշմարէիք, ըսէի ձեզի թէ ինչո՞ւ
հիւանդագին դարկ մը նոյն պահուն այտերս կը շառագունէր, և
թէ ինչո՞ւ կէս մութին մէջ հազիւ նշմարելի դունաթափումներ կը
կրէին երեսներս, երբ հիւանդ չէի. ինչո՞ւ:

Ինչո՞ւ . . . : Տակաւին հիմակ իսկ կարծես չպիտի կրնամ բա-
ցատրել ձեզի ամէն բան ինչպէս որ էր, և ի՞նչ տպաւորութիւն որ
կրեցի: Ինչո՞ւ . . . : Տպաւորութիւն մը կը ծանրացնէ միայն երեւա-
կայութիւնս, ուր երեւոյթ մը անդադար կը խժայ, կը խժայ զիս
անհանգիստ ընելու չափ: Բռնուած է կարծես իմ հէք էութիւնս
ճիւղալային ազդեցութենէ մը, ոչինչ չկտրենալ ըսելու համար:
Ուրեմն հիմա՞կ ալ չպիտի կարենամ գոհացնել ձեզ. բայց փորձենք
անգամ մը թեթեւ անդրադարձում մը ընել յիշողութեանս:

Սակայն յիշողութիւնս չփոթ է դեռ այնքան, կարծես ծանր
հիւանդութենէ նոր ապաքինողի մը պէս, տկա՛ր, տկա՛ր, տկա՛ր:

Կը յիշէ՞ք որ ի՞նչ ըսի ձեզի, երբ յանկարծ շոգենաւուն վարի
խուցին, — ուր նստեր էինք ահագին բազմութեամբ մը, — այո՛,
վարի խուցին մէջ, երբ յանկարծ լոյսերը վառուեցան և կիսովին
դիմադժութեանս արտայայտումները կը յայտնուէին, կը վախնայի
այդ բանէն. և ըսի ձեզի, կը յիշէ՞ք . . . «Մարդ հոս անհանգիստ
է միայն . . . »:

Տարտամ կերպով յիշողութեանս մէջ կ'իյնայ հիմայ այս պարզ
խօսքը և կ'անդրադառնամ այն անախորժ զգացումին՝ որ մղեց
զիս այդպէս ըսելու. թերեւս ցաւցուցի ալ ձեզի այդպէսով, օ՛հ,
այն զգացումը, զգացումը որ գալարուն օձի մը պէս սողոսկեցաւ
կարծես չապիկէս ներս, միսերուս, մկաններուս քսելով իր պաղ
և սարսուցեցուցիչ ազդեցութիւնը: Այդ զգացումը, ինչպէ՞ս բա-
ցատրել ձեզի թէ ուրիշ՞ կու գար, և ո՞ւր կը վերջանար, երբ ինչ

ծի համար իսկ սրտի անձեռնմխելի գաղտնիքով մը կը ներկայա-
նար ան, վերապահութեամբ, նենգութեամբ: Միայն սա գիտեմ
որ սարսափելի էր ան: ԲՈՒՆ:

Իմ պղտիկ, աղա՛ր մարմինս, ո՛րչափ խոնձուեցաւ այդ նա-
խանձէն. ա՛հ, անո՛ւնը առւի այն զգացումին... որուն համար
կ'ոմէնամ ձենէ ներում խնդրելու:

Կ'եղբակացնէք թերեւս որ չսա աւելի խաբկանքով պիտի
յայտնեմ ձեզի սոմէն բան, բայց երբե՛ք, երբեք քողի մը ներքեւ
չեմ սիրած պահուածիլ. միայն յիշողութիւնս եթէ ինծի օգնէ,
պիտի ըսեմ նաեւ թէ ո՛ւր կ'եղբունացած էր ուշադրութիւնս, և թէ
ինչո՞ւ չէր հեռանար անկէ ակնթարթի մը համար իսկ: Ուստի
պէտք ունիմ վայրկեան մը ձեր յիշողութեանն ալ:

Եթէ չնորհը կ'ընէք մտաբերելու ձեր դէմ նստող սգաւոր կնոջ
մը ձեռքը, բարեկա՛մս, այն ձեռքը որ համակ սեւութեան մէջ
դուրս ինկող սպիտակ յասմիկի մը պէս կը բացուէր կէս ձեռնոց-
ներու մէջէն, անո՛նք ալ նոյնպէս սեւ ու խորհրդաւոր, ա՛հ, այն
ձեռքը որուն վրայէն չէին հեռանար խկզբան ձեր աչքերը...
Կարծեմ ըսի սոմէն բան: Նախա՛նձս, դժւ.ք, ձե՛ռքը:

Ձե՛ռքը... Որուն վրայ, որուն գեղեցիկ յօրինուածքին վրայ
բախտադուշակ պարիկի մը սիւտուրէ մատներովը գրուած էր,
ինծի կը թուէ՛ր թէ, իմ ամբողջ ճակատագրիս վերջնակէտն է:
Կը սոսկայի՛ն:

Մեկնելի իրականութիւններ, բացասարելի իրողութիւններ,
վերջապէս ինչ որ կ'ըզձայի որ չըլլար, սոմէն այդ տհաքելիչ
իրադարձութիւնները կը պարզէր իմ աչքին այդ բացուած յասմիկի
նմանող և կէս մութին մէջ միացած ձեռքին իւրաքանչիւր շար-
ժումը: Կը դիտէի որ, կիսադէմքին յեցած իր ցուցամատը մերթ
ընդ մերթ թոյլ այլ հզօր ծալք մը կը կրէր մատոսկրին ու մատա-
ծայրին իրարու կպչող յօդայաւերուն մէջտեղէն, զգլխիչ փոսիկ մը
յօրինելով, որ իմ վրաս աւելի ծանր տպաւորութիւն մը կ'ընէր,
աւելի զգետնիչ. և ակռաներս, բոլոր ուժովս իրարու վրայ կճռու-
տացնելով՝ կ'ուզէի խածնել փրցունել այն մատը՝ որ այդ շար-
ժումովը կը յայտնէր ինծի՝ ենթակային ամենապղտիկ մէկ կաթ-
քին անխափան գործադրութեան կարողութիւնը:

Կը դիտէի որ, նորէն, բոյթ մատը, միամենքէն հազիւ զանա-
ղանելի գէրութեամբ մը մեծ՝ ափին կպչող իր յօդուածէն կը հե-
ռանար մերթ, պղտիկ, կլս՛ր կորութիւն մը տալով անոր վրայի
կողմին, արդարացնելով՝ այդպէսով՝ այն նախապաշարումը զոր
ունեցած էի արդէն անոր գլեւ անցնելու գորութեան վրայ: Աւելի
հետախոյզ զննութիւններով՝ կը նշմարէի այն ձեռքին այլաձիգ.

շարժումները, միջամատն ու մատնեմատը ստէպ կը դաշարուէին ափին վրայ, երկու կողմինները, ցուցամատն ու ձկոյթը թողելով ձիգ՝ օգին մէջ. այդ երկուքը հմայական հսկայ թափ մը ունէին, իսկ երկու խոնարհողները՝ կը խօսէին թէ, պարզ էր հասկնալ, դժուար բան մը չէր իրենց համար սիրտեր ընկճելը:

Դեռ ո՛րը, ո՛ր մէկը ըսեմ այն գաղտնի ու հաղարաւոր շարժումներէն որ այդ հրէշային ծնունդը, իր ահուելի տգեղութեամբը կու տար իր խելայեղող, զգլխիչ ձեւերուն:

Ազատի ոտքերուն և արծիւի, — չարադուշակ կենդանիներ, — մը կտուցին մէջ տարուբերուող իր սրածայր և վար դարձած եղունքներն ալ, ամէն չարութիւն երեւակայել կու տային արդէն. կարծր ու ֆոսֆորային մասով աւելի դժբախտ՝ ինչպէս ըլլալ կ'երեւէին անոնք՝ հզօր կամապաշտութեան բուռն կիրք մը կը յայտնէին նորէն, միշտ ենթակային համար: Եւ, իր կարճ մատները, որոնց համար հեղինակ մը ըսած է թէ մարդասպանի յատուկ են, մտքիս մէջ կ'արթնայնէին յանկարծ կարելի չարութիւններու պակուցանող արհաւիրքը:

Ինչո՞ւ չէ՛:

Ի՞նչոր ասոնք, ի՞նչոր ասոնք, չլթայական զուգորդութեամբ մը յանկուցուած՝ կ'ընդվզէին մտքիս մէջ, նոյն խնդրական պահուն, երբ աչքերս չէին վերնար ձեւքին վրայէն՝ որ անորն էր, և որ, ապահով, իմ ալ սրտիս ձակատագրին մարդախոշոր պիտի ըլլար, պիտի խեղդէր զիս: Կը դգայի որ, — հարկ է ըսել, — իր կնատեաց ու այրապաշտ ոգին իմ վրաս կը սաւառնէր, և իմ սիրոյ բախտս ջղակտուր կը բղկտուէր այդ ձեւքին մէջ, անոր մասններովն ու արծուաքիթ եղունքներովը:

Եւ հիմայ որ, յայտնեցի ձեզի, բարեկամս, այն արտակարգ քարացման պատճառը, քրքրեցի այն իրերազօղ ինչտենքուն չփոթեցուցիչ առիթը, կարծեմ թէ ամէն բան հասկցաք. ինչ որ կ'ուզէի ձեզ ազգել և ինչ որ... Բայց ատիկա պարզ է ա'յնքան:

ԱԼԻՍ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ

Ուրախութեամբ կը ծանուցանենք թէ Վեհ. Սուլթանը գնահատելով Կայս. Անձն. Գանձուն հայթայթիչներէն՝ երկաթեղինաց սուսնակարգ վաճառական Ազն. Յակոբ էֆ. Էտեանի բարեօք ծառայութիւնները, բարեհաճած է Սանիէի ատրիճան շնորհել Ն. Ազնուութեան, որուն կը փութանք յայտնել մեր սրտագին շնորհաւորութիւնները:

«ՄԱՆՁՈՒՄԷ», Ի 6րդ ՏԱՐԵՇՐՁԱՆԸ

Մանգոլմեի էֆեսար հայաթերթը նախընթաց երկուշաբթի օրուան թիւով, թեւակոխեց իր վեցերորդ տարեշրջանը: Մեր ժողովրդական օրաթերթին հազարաւոր ընթերցողներուն համար մեծ նշանակութիւն մը ունի այս տարեշրջանը, որովհետեւ ամէնէն աւելի անոնք կրնան հասկնալ թէ ի՞նչ բազմապիսի զոհողութիւններով էր որ, անոր կեսարացի եւանդուն և անվատ արտօնատէրը, ա՛յսչափ կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ, կրցաւ յաջողութեան գագաթնակէտը հասցնել Մանգոլմեի, թէ Պօլսոյ և թէ բովանդակ գաւառներու, ինչպէս և արտասահմանի մէջ, ամէն տան համար մատչելի ընելով դայն:

Թէ ի՞նչ զոհողութիւններ էին եղածները, աւելորդ է մանրամասնել հոս, քանի որ վեց տարիներէ յետոյ միայն՝ Մանգոլմեի այսօրուան ամենափայլուն վիճակը կը մարմնացնէ իր մէջ այդ զոհողութիւնները, որոնք մին միւսէն աւելի ծանր, շատ դժուար պիտի կրնային ընկճել իր արտօնատէրը, եթէ ան չունենար աննկուն նկարագիր մը ու իր պատկանած հասարակութեան նըշմարտապէս օգտակար ըլլալու բազմաքան: «Ճշմարտապէս» ըսինք, որովհետեւ, անուրանալի է թէ Մանգոլմեի միակ լրագիրը եղաւ մեր մէջ ընթերցանութիւնը տարածող ժողովրդային այնպիսի խաւերու մէջ, ուր ո՛չ դիրք և ո՛չ լրագիր կը կարգացուէր և հետեւաբար ընթերցանութեան, այսինքն հմտութեան պակասը զգալի վնասներ կուտար հոն:

Այս տեսակէտով մանաւանդ, իր ընդհանուր արժանիքներէն դուրս, մասնաւոր արժէք մը ունի Մանգոլմեի, զոր բարեբաղդաբար զիտցաւ զնահառել Հայ ժողովուրդը, հայ լրագրութեան մէջ մինչեւ ցարդ չը տեսնուած քանակի մը հասցնելով անոր քիռաժը:

Յաջողութեան այս գործին մէջ սակայն պէտք է խոստովանիլ թէ ո՛չ նուազ նշանակելի դեր մը ունեցաւ նաեւ Մանգոլմեի խմբագրական մարմինը, մասնաւորաբար Քասիմ, որ ինքնայատուկ ձիրքերով, ժողովուրդին ճաշակը զոհացնող ուղղութիւն մը տուաւ թերթին, այնպիսի հրապուրիչ և գրաւիչ գոյն մը տալով անոր որ ամէն ոք շրկանք մը զգայ իր մէջ, երբ իր քով չունենայ Մանգոլմեի:

Վերջին տարիներուն մէջ Մանգոլմեին համար կարող և ուշագրաւ ոյժ մըն ալ աւելցաւ, Երռանդ Տ. Անդրեասեան, որ թեր-

թին Գաղաքական լուրերու բաժինը ստանձնեց, և այսպէսով Մանգումեն եղաւ այսօր ճշմարտապէս առաջնակարգ թերթը մեր ժողովուրդին, անթերի՝ կարելիութեան սահմանին մէջ, և սակայն նորէն աւելի՝ զարգացման և աւելի՝ բարդաւածման նախանձախնդիր:

Պոլսահայ լրագրական կեանքին համար շահեկան եղող այս պարագան առիթ կ'ընծայէ մեզ հետեւաբար, մեր շնորհաւորութիւնս ները յայտնելու սիրուած Մանգումէին:

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Յաւօք կը ծանուցանենք թէ Հայ եկեղեցականութեան պատկառելի և երկցազոյն անդամներէն Գեղ. Տ. Բարթողիմէոս Ս. Արքեպ. Չամչեան կարճատեւ հիւանդութենէ մը յետոյ, վախճանեցաւ նախընթաց Ուրբաթ, Նըշան-Թաշըի իր բնակարանին մէջ՝ և հետեւեալ շաբաթ առաւօտ օծման և յուղարկաւորութեան հանդէսը կատարուեցաւ Բերայի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցին մէջ, հանդիսադրութեամբ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր և ի ներկայութեան մայրաքաղաք գտնուող եպիսկոպոսներուն, վարդապետներուն և քահանաներուն, ուրկէ յետոյ մարմինը ամփոխուեցաւ Շիշլիի ազգ. գերեզմանատան մէջ:

Այդ. Հիւանդանոցի տարեկան մեծ նուագահանդէսը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ կիրակի Բըթի Շանի թատրոնին մէջ: Այս նուագահանդէսին պիտի մասնակցի անձնուիրարար Օր. Նուարդ Մուրտլաք, զեռաւոր և տաղանդաւոր ջութակահարուն, որուն մասնակցութեանը համար՝ փափաք յայտնած էինք արդէն Ծաղիկի նախորդ թիւերով:

Հաճոյքով կը լսենք թէ Իւնիօն ապահովագրական ընկերութիւնն իր արծաթ միտալը նուիրած է Տիգրան էֆ. Մարդպահեանի, ի վարձ Բնկերութեան հանդէպ տածած իր ջանքերուն:

Վերջին պահուն կը լսենք թէ Բերայի հարուստ Տիկիններէն ոմանք յառաջիկայ կիրակի օր, Դաւաթիոյ Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցին մէջ իրենց յատուկ պատարագ պիտի մատուցանել տան եռաձայն երգեցողութեամբ: Այս փափաքը անոր համար է որ խուռն բազմութիւն չը խճողէ եկեղեցին և իրենք կարենան հանդիսուենկնդրել եռաձայնը:

ԱՌՏՆԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆԸ

Երբ երկար լուռ թնկէ մը վերջ, գրիչս ձեռք առնել կուգամ նորէն հաճոյքով, սիրելի ընթերցողներուս ներողամտութիւնը կը մտաբերեմ, ընտանեկան այն ակամայ պատճառին համար, որով ստիպուած էի քիչ մը ատեն հեռու մնալ սիրելի Ծաղիկիս թերթիկներէն:

Նւ այսօր, երբ կրկին առիթը կը ներկայանայ ինձ խօսելու իմ սեռակիցներու ակամային կամ հասցէին, նուազ խնդութեամբ համակուած չէ՝ որ կը զգամ ինքզինքս, դնելով իմ անձս բոլորովին իրենց տրամադրութեանց ներքեւ:

Սկսինք ուրեմն պատասխանել այն քանի հարցումներուն, որոնք մէկ քանի բաժանորդուհիներու կողմէ խմբագրութեան ուղղուած են, իմ հասցէիս:

1. Սառած շագանակներ, (marrons glacés):

Շագանակին առաջին մաշկը հանելէ վերջ, ջուրի մէջ եռացուցէ՛ք զանոնք, յետոյ հանեցէ՛ք անոր երկրորդ մաշկը: Կէս օրս չաքարով ոռւոյ մը պատրաստեցէ՛ք, մէկ օրս շագանակի համար. և կէս օրս չաքարին՝ մէկ չորրորդ գաւաթ ջուր գրէ՛ք. ոռւոյը այն ատեն եղած է, երբ անոր մէկ կաթիլը սխալին վրայ կը բխրեղանայ անմիջապէս: Շագանակները այս չաքարին մէջը լեցուցէ՛ք և թողէ՛ք սոսոր վայրկեան. յետոյ պաղ ջուրի մէջ միեցէ՛ք զանոնք, և անմիջապէս ջուրէն հանելով՝ երկրորդ անգամ չաքարի ոռւոյին մէջ լեցուցէ՛ք, վեց վայրկեանի չափ ձգելով: Վերջը մարմարիոնի մը վրայ փռեցէ՛ք զանոնք, և թողէ՛ք որ մնան առնուազն տասներկու ժամու չափ:

2. Վիօլեթի պուանս:

Շաքարի ոռւոյ կ'առնէք 50 տրամ և զայն մէկ օրս գոնեաքի հետ կը խառնէք. ապա մօնուշակի հիւթ, (էսանս տը վիօլէթ) կը լեցնէք այս խառնուրդին մէջ քսան կաթիլ, և կ'ունենաք ասոր ժողովրդական ըմպելի մը:

ԳՐԻՍՏԻՆԷ ՄԵԼԻՔԵԱՆ

Մ Օ Ջ Ա Յ Ի Գ Վ Է Ա Լ Չ Ը
ԻՄԱԼԸՆԱ ՄԱԽՍՈՒՍ ՊԷՕՅԻԻՔ ՖԱՊՐԻԳԱ
Վ Է
ԷՏԵՎԱԹԸ ԻՆՇԱԻՅԻԷ ՄԱՂԱԶԱՍԸ
ՀԱՃԻ ՊԱՂՏԱՍԱՐ ՏԷՅԻՐՄԷՆՃԵԱՆ ՎԷ ՄԱԽՏՈՒՄՂԱՐԸ

Այագմա Գաբու ճատոտսինտե թուղյանքյարտա թիւրպիի ՇէրիՖե մուքթասը Նօ. 510 վէ Կալաթատա Բէրլէմպէ Բազարքնտա Եօրկանճըլար իջէրիսինտե Նօ. 2

Սօն սիսթէմտէ պուխարա քիւշատ իթմիշ օլտուղունուղ ֆապուրիգամըղտա, Էվրօթատան ճէլպ իթմիշ օլտուղունուղ ուստալար վասըթասը իլէ իմալ իթմէքտէ պուղունտուղունուղ հէր նէվ մօղա-յիգ-Չինի վէ մօղայիք-մալթա, նէրտիվէն պասամաղը, ֆասատ ի-չուն սիման արմէ ուսուլի իւղրէ գապլամա, բուտրէլ արասընա վօլթօ, տիվար իւսթիւնէ քիւբէշթէ, վարմաքըղգ, պապա վէ սաքսըլարըն էնվայի քատէմ խանէ վէ մուսուլաք վէ թէքնէ թաշ-լարը՝ զարը իլէ պէրապէր, հավուղ իչուն ֆիսկէ, վէ փէնճէրէ տա-պանլարը վէ սայիրէնին մէթանէթի, էհլի ֆէն վէ միյմար վէ միւ-հէնտիս էֆէնտիլէր թարաֆընտան թաստիգ օլունտուղու կիպի, ֆապրիգամըղ վէ մաղաղամըլ թարաֆընտան տախի թէէմին ի-տիլմէքտէ տիր: Հէր տիւրլիւ մօղայիք իւղէրինէ սիփարըշ ալընըպ աղ միւտտէթ զարֆընտա թէսլիմ օլունտուղու կիպի, ինչաաթա այիտ քիրէմիտ, ալը, չօյիարօլիք, մէրմէր վէ Մարսիլիա թաշլարը էնվայի թիւրլիւ չուվալ չիմէնթօլարը, էգճիւմէ պիրինճի նէվ քարադուշ մարգալը Լօնտոն չիմէնթօսը տախի էհվէն ֆիաթլա մաղաղամըղտա ֆիրուլթ օլունուր: Մաղաղամըղտան իշթիրա օ-լունան մալլէրի բէք էհվէն պիր իւճրէթլէ մահալինէ կէօնտէր-մէքտէ օլտուղունուղը տախի այրճա իլան իտէրիգ:

Թաշրա սըփարըշաթը տախի քէմալը ինթիմամ վէ սիւրաթլէ իճրա իտիլիր: 2—50

Կ Օ Շ Ի Կ Ի Գ Ո Ր Ծ Ա Ր Ա Ն
S. 3. ԲՕԼԱՔԵԻ ԸՆԿ.

Հ Ի Մ Ն Ո Ւ Ա Ծ 1860 ի ն

Գրեթէ կէս դարէ ի վեր հանրութեան վստահութիւնը գրաւած կօչիկի եւրօպական այս մեծ գործարանը՝ որուն գլխաւոր մթերա-նոցն է

ԲԵՐԱ, ՄԵԾ ՓՈՂՈՑ ԹԻԻ 401

կը հայթայթէ արանց, կանանց և տղայոց յատուկ զանազան տե-սակ կօչիկներ որոնք իրենց շիքութեամբ և տոկունութեամբ կը գերազանցեն միւս նմանօրինակ վաճառատանց տպրանքները:

Անգամ մը զիմն ըստական է գոհ մնալու համար: 4—12

ԱՌԻԹԵՆ ՕԳՈՒՏ ԳԱՂԵԼ

Վ Ա Ճ Ա Ռ Ա Տ Ո Ւ Ն

ՀԵՐՃԱՅԻ

ԱՊԱՌԻԿ ԵՒ ԿԱՆԽԻԿ ՎԱՃԱՌՈՒՄ

Հէրճայի վաճառատունը՝ դոհարեղէններու, ոսկի և արծաթ շղթաներու, գրպանի, պատի և քօնսօրի ժամացոյցներու մասնաւոր վաճառումէն դատ, իր բաղմաթիւ յաճախորդներուն՝ վստահութեանէն քաջալերուած՝ այս անգամ կը փութայ յայտարարել թէ ամէն եղանակի յատուկ վերջին նորաձեւութեան վրայ պատրաստ ունի արանց, կանանց եւ տղայոց համար ամէն տեսակ հագուստներ ու անձրեւի համար մուշամպա վերարկուներ, նաեւ ձերմակեղէններ, ֆանթէզիներ եւ թօաֆիէներ ու ամերիկեան կօշիկներ։ Ունի նաեւ կահկարասի, ձեղունի լամպարներ, մահճակալներ, եւրոպական ու անգլիական զորգեր, դետնի մուշամպաներ, կրամօֆօններ ու պիսիքլէթներ՝ ամենավերջին կատորելութիւններով։

Այս ամէնուն որոշեալ տրոփէքին վաճառումն է

ԱՊԱՌԱՌԻԿ

Միայն թէ դնուած ապրանքին հարիւրին 20ր կանխիկ, իսկ մնացեալ դումարին համար չարաթական հարիւրին 5 վճարմամբ պատրաստ է հայթայթել։

Վաճառատունս հաստատուած է

ՄԵԾՇՈՒԿԱՅ, ՈՍԿԵՐԶԱՅ ՄԵԾ ՓՈՂՈՑ ԹԻԻ 13

Կանխիկ գնողներու համար հարիւրին 5 գեղջ Սակարկութիւն չկայ Շարաթական վճարմանց համար հաւաքիչներ միշտ պատրաստ են։

3—10

ՀՈԶԱԿԱՒՈՐ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ԽԱԶԻԿ ԺԱՄԿՈԶԵԱՆ

Պօլիս, Պանջէ Գաբու Պողաճաճիին դէմ, Սթանպօլ խան Թիւ 4, 5, 6,

Մայրաքաղաքիս ատամնաբուժական դասին մէջ պատուաւոր դիրք մը զբաւող խաչիկ էֆ. Ժամկոչեան, այս անգամ Եւրոպայէն ու Ամերիկայէն յատկապէս բերել տուած նոր դրութեամբ գործիքներով և իրեն յատուկ եղող ճարտարութեամբ, պղանց, ուռէ ցաւ զգացնելու, ակնթարթի մէջ կը հանէ փոտած և ամէնէն դժուարին ակոսները։ Առջեւի փոտած ակոսները առանց հանելու արմատներու վրայ կը զետեղէ բնականէն բնաւ տարբերութիւն չունեցող պտուտակաւոր ակոսներ։ Բերնին ետեւի կողմը լեցուիլը անկարելի եղող արմատներու վրայ, ոսկի կամ բլաթին քուռոսներ կ'անցընէ։ Նաեւ քառւորի, բլաթինի, ոսկիի վրայ շարուած տկոսներ կը շինէ բնականին յար եւ նման։

Խաչիկ էֆ. Ժամկոչեանի սկզբունքն է

Պատուաւորութիւն, Ուղղամտութիւն եւ Մարրութիւն ինչ որ անհրաժեշտ պայմաններ են ատամնաբուժի մը համար։

ՉԱՓԱԻՈՐ ԳԻՆ

Վկայեալ աղբատաց ճրի

29—50